

Ключові слова: Київська Русь, Візантія, Давньоруська держава, державність, договори

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Єфремова Н. В.

**Дикусар Дар'я Вадимівна,
Зарічнюк Яна Олексіївна**

студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІНСТИТУТУ СУДОВОЇ ПРОМОВИ АДВОКАТА В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ: ВНЕСОК П. С. ПОРОХОВЩИКОВА

Виступи таких видатних судових діячів, як Ф. Н. Плевако, А. Ф. Коні, О. І. Урусова, П. С. Пороховщикова та ін., представляють великий інтерес для сучасних правників не тільки з юридичної точки зору (глибина аналізу, вміння враховувати всі деталі справи та робити переконливі висновки), але і з художньої. Розвиток інституту присяжних засідателів у Російській імперії дав потужний стимул розвитку судової риторики. Адвокатам і прокурорам кінця ХІХ століття доводилося не просто виступати на судових засіданнях, а говорити яскраво, колоритно й обгрунтовано. П. Сергеїч – псевдонім відомого російського юриста Петра Сергійовича Пороховщикова. Його роздуми про чистоту та точність стилю, просту мову, про «квіти красномовства» та про риторичні звороти багато в чому актуальні й сьогодні.

Петро Сергійович Пороховщиков – російський юрист, автор книги «Мистецтво промови в суді», «Кримінальний захист», та інших книг, що стосуються судового красномовства та захисту в кримінальному провадженні.

Він народився в 1867 році в Санкт-Петербурзі у дворянській сім'ї та отримав хорошу освіту. Спочатку навчався в Імператорському Ліцеї імені Цесаревича Миколи, котрий більш відомий як Катковський ліцей, а згодом вступив на юридичне відділення Московського університету. Був послідовником А. Ф. Коні.

Протягом 1889–1890 років служив у відомстві Міністерства юстиції, а потім був призначений посаду помічника секретаря при прокурорі Московської судової палати. Кілька років П. С. Пороховщиков працював на різних канцелярських посадах – старший помічник діловода державної канцелярії, молодший діловод, член господарського комітету канцелярії. У серпні 1894 року його було призначено товаришем прокурора Смоленського окружного суду. Через рік перевели на

посаду товариша прокурора Московського окружного суду. Після цього працював прокурором Орловського окружного суду, а згодом і в Україні на посаді прокурора Харківського окружного суду. До 1917 року – суддя Петербурзького, а згодом Петроградського окружного суду. Мав генеральський чин дійсного статського радника [3].

Ознайомившись із діяльністю П. С. Пороховщикова та його підходом до формування судових промов, робимо висновок, що він був майстром слова, який вмів довести свою думку до учасників судового процесу. Адже судова промова – це промова, звернена до суду та інших учасників судочинства і присутніх під час розгляду кримінальної, цивільної, адміністративної справи, у якій містяться висновки щодо тієї чи іншої справи.

Щоб бути справжнім обвинувачем або захисником у суді треба вміти говорити. Це стосується як усної мови, так і письмової, оскільки безпосередня мета будь-якої судової промови полягає в тому, щоб її зрозуміли ті, до кого вона звернена. Арістотель говорить: «Ясність – головна чеснота мови, бо вочевидь, що неясні слова не роблять своєї справи» [1, с. 31].

На думку П. Сергеїча, слухачі повинні розуміти кожне слово промовця саме так, як розуміє його він. На шляху до правильної, досконалої судової промови стоять дві зовнішні умови – чистота й точність мовлення та дві внутрішні – знання предмету та знання мови [4, с. 17].

Серед рекомендацій (прийомів), які дає П. Сергеїч для того, щоб забезпечити чистоту своєї промови необхідно, насамперед, уникати зловживання іноземними словами. Значна більшість запозичених слів нам не потрібна у зв'язку з тим, що є прості та точні слова-відповідники, які мають те ж значення. У певних випадках це може бути гарним риторичним прийомом, проте не слід зловживати ними, щоб не отримати зворотній ефект. Адже зловживання спеціальними термінами та запозиченнями з іноземних мов може звести нанівець усі зусилля промовця, спрямовані на те, щоб досягнути бажаного результату, оскільки буде незрозумілою для присяжних.

П. С. Пороховщиков звертає увагу також на етичну сторону виступу адвоката. Дотримання адвокатом етичних норм підвищить його авторитет в очах громадськості, та унеможливить виникнення підозр у заангажованості промовця. Основна ідея П. С. Пороховщикова полягає в тому, що промова юриста має бути простою та зрозумілою для абсолютної більшості тих, до кого вона адресована.

Наприкінці XIX – на початку XX століття в Російській імперії був уже закріплений змагальний процес судочинства. На підставі цього, кожна сторона- учасник провадження мала довести свою позицію. Завершальним етапом такого процесу була вдало побудована промова, в основу якої покладено достатню доказову базу [2, с. 221]. Таким чином, основними елементами в судовому спорі, якими оперували захисник і прокурор, були доказ та його спростування.

П. С. Пороховщиков встановив ряд принципів, яким має відповідати процес доказування. Вважаємо за необхідне звернути увагу на наступні: у всьому, що продумане розрізняйте необхідне і корисне, неминуче й небезпечне; не доводьте очевидного; відкиньте всі посередні і ненадійні аргументи; якщо вам вдалося знайти яскравий доказ або сильне заперечення, не починайте з них і не висловлюйте їх без певної підготовки; не бійтесь погодитися із супротивником, не дочекавшись заперечення; якщо докази сильні, варто наводити їх нарізно, докладно розвиваючи кожен окремо, а якщо вони слабкі, треба викласти їх разом; не намагайтеся довести більше, коли можна обмежитися меншим — не треба ускладнювати своє завдання; не допускайте протиріч у своїх доводах.

Щодо процесу спростування, на думку П. С. Пороховщикова, можна виділити наступні особливості: поділяйте загальні доводи супротивника; заперечуючи супротивнику, не виявляйте особливості старанності; не залишайте без заперечень сильні доводи супротивника, але заперечуючи не слід розвивати їх або повторювати ті міркування, якими він ці доводи підкріплював; заперечуйте супротивнику його власними аргументами; не спростовуйте неймовірного; використовуйте факти визнані супротивником [4, с. 209-231].

Незважаючи на те, що ці правила та особливості були сформульовані майже сто років тому, вони залишаються актуальними для учасників процесу і сьогодні.

Отже, П. С. Пороховщиков докладно систематизував правила написання судової промови, встановив відповідні методи та особливості викладення матеріалу, наголошуючи на тому, що слухачі повинні розуміти промову без зусиль. Завдяки багатому досвіду П. С. Пороховщикова із ведення кримінальних справ, його внесок у розвиток інституту судової промови — неоціненний. Викладені в його роботах методи переконання опонентів, впливу на слухачів, роботи із запереченнями та доведення своєї позиції, ґрунтуються на знанні психології і численних прикладах, становлять велике практичне значення для правників у процесі побудови судової промови, а також для політиків, журналістів та всіх тих, хто хоче точно і переконливо висловлювати свої думки та формулювати їх доцільно і логічно.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Риторика. Поэтика / Аристотель. — Москва: Лабиринт, 2000. — 224 с.
2. Владимиров Л. Е. Учение об уголовных доказательствах. — 3-е изд., изм. и законч. — С.-Пб.: Кн. маг. «Законоведение», 1910. — 440 с.
3. Молдован В.В. Риторика: загальна та судова [Електронний ресурс] / Абрамович С.Д., Молдован В.В., Чикарькова М.Ю. // К.: Юрінком Інтер. — 2002. — Режим доступу до ресурсу: http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/861/Moldovan.pdf

4. Сергєйч П. Мистецтво промови в суді – Передмова О. Березюка, переклад з російської Н. Калініченко, А. Савранська; переклад віршів Анна Савранська. – Київ : ВД «Дакор», 2017. – 332 с.
5. Судові промови адвокатів України / Редкол.: В. В. Медведчук (голова) та інші – К.: Ред. журн. «Адвокат», 2000. – (Сер. «Адвокатура України»). Кн. 1. – 216 с.

Ключові слова: судова промова, правила, рекомендації, адвокат.
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Попсуєнко Л. О.

Лисютина Єлизавета Геннадієвна

студентка 2-го курсу юридического коледжа
Національного університета «Одеська юридическа академія»

ЭВОЛЮЦИЯ ПРИМЕНЕНИЯ СМЕРТНОЙ КАЗНИ КАК МЕРЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО НАКАЗАНИЯ В НОВЕЙШЕЕ ВРЕМЯ

Распространенность смертной казни относится к числу явлений, которые дают определение о характере современной цивилизации. Это относится и к цивилизации в целом, и в еще большей мере – к ситуации в отдельных регионах мира и государства.

Чтобы ответить на вопрос об эволюции смертной казни в новейшей истории рассмотрим давно устоявшуюся в правозащитном движении классификацию стран и территорий, в основе которой лежит их разное – и закрепленное юридически, и сложившееся в многолетней практике – отношение к институту смертной казни. По этому критерию принято выделять четыре территории стран и территорий.

1) Страны, законодательство которых не предусматривает применение смертной казни ни за какие преступления. К этой группе в 1989 году относились 35 государств, в конце 1995 года – около 60. За истекшие годы список стран, отказавшихся от этого наказания, пополнился в первую очередь рядом Европейских стран, к концу 1999 года этот список насчитывал уже более 80 стран [1, с. 10]. По состоянию на 31 декабря 2016 года в 104 странах смертная казнь отменена полностью. Впервые в современной истории этот показатель превысил число стран, применяющих смертную казнь, хотя и в разных масштабах и с различной интенсивностью [3].

2) Вторую группу в 1995 году составили 14 стран, в которых смертная казнь может быть применена лишь за особо тяжкие преступления или при особых обстоятельствах, например, в военное время. В 1989 году таких стран было 18 [1, с. 10]. В настоящее время